

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ: СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті охарактеризовано поняття потенціалу. Систематизовано підходи науковців щодо розуміння сутності та змісту поняття виробничого потенціалу підприємства. Розкрито значення ефективного управління виробничим потенціалом для економічного розвитку промислових підприємств за сучасних умов господарювання.

Ключові слова: потенціал, виробничий потенціал, ресурси, можливості, управління виробничим потенціалом.

Abstract

The article describes the concept of potential. The approaches of scientists to understand the essence and content of the concept of production potential of the enterprise are systematized. The significance of formation and development of production potential for economic development of industrial enterprises under modern economic conditions is revealed.

Keywords: potential, production potential, resources, opportunities, production potential management.

Вступ

Складні перетворення в економічному та політичному просторі України призвели до зростання нестабільності та посилення негативних тенденцій в середовищі господарювання вітчизняних підприємств. Основними проявами таких змін є скорочення виробничих потужностей підприємств та їх недовикористання, невідповідність рівня виробничих процесів вимогам високотехнологічної глобальної економіки, зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках тощо.

Пріоритетним завданням за таких умов постає пошук напрямків розвитку потенціалу промислових підприємств відповідно до всезростаючих вимог висококонкурентної світової економіки, що дозволить досягнути фінансової та соціальної стабільності в країні.

Виробничий потенціал є важливою складовою загального потенціалу промислового підприємства, ефективно управління яким дає можливість досягати високого рівня конкурентоспроможності на різних рівнях господарювання.

Дослідженням виробничого потенціалу присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Варто відмітити наукові здобутки В. Авдєєнка, Д. Андрощука, І. Ансоффа, О. Анчишкіна, А. Архангельського, Л. Гаєвської, О. Гончар, Р. Гранта, І. Должанського, П. Друкера, Є. Жука, Н. Ігнатенка, О. Олексюка, І. Рєпіної, Б. Санто, Б. Твісса, О. Федоніна та ін.

Як показали результати опрацювання наукових джерел, поняття виробничого потенціалу є досить цікавим для вчених-економістів, водночас і досі існують розбіжності в розумінні його сутності та змісту. Така ситуація зумовлює актуальність і необхідність дослідження підходів науковців щодо розуміння змісту поняття виробничого потенціалу підприємства.

Результати дослідження

Розвиток національної економічної системи в значній мірі визначається ефективністю функціонування її матеріальної основи – підприємства. Саме на його рівні створюється суспільний продукт та надаються послуги, відповідно, функціонування підприємств забезпечує життєдіяльність усієї економічної системи держави як такої.

Зростання економічної нестабільності, що поєднується з посиленням процесів інтеграції та глобалізації у всіх напрямках діяльності та на різних рівнях управління, посилення конкуренції на вітчизняних і міжнародних ринках ще більше поглиблюють проблеми ефективного управління

виробничим потенціалом вітчизняних підприємств. Зрозуміло, що в напрямку вирішення проблеми формування та розвитку вітчизняними підприємствами виробничого потенціалу управління повинно спрямовуватись на максимальне його використання і нарощення його в перспективі, орієнтуючись на стратегічні цілі підприємства. Ефективне управління дозволяє усунути протиріччя між об'єктивними закономірностями, а також складовими частинами виробного потенціалу та ресурсами, їх використанням і взаємозамінністю, інноваціями та цілями, умовами господарювання підприємства та фактичними можливостями.

Варто зауважити, що потенціал підприємства - це складне та досить багатоаспектне поняття, яке в етимологічному розумінні походить від латинського та означає «приховані можливості», які в ході діяльності завдяки праці можуть стати реальністю [1]. Якщо досліджувати поняття потенціалу та його розуміння згідно із словниками, то в широкому розумінні воно характеризує можливість, силу, спроможність.

Вважаємо за доцільне охарактеризувати потенціал підприємства як систему взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх можливостей, ресурсів та компетенцій персоналу, які необхідні та достатні для господарювання та розвитку підприємства [2].

Дослідження науковцями сутності та змісту виробничого потенціалу посилилось протягом останніх 40-ка років. Поняття виробничого потенціалу у науковій економічній літературі одним із перших використав А.І. Анчишкін, охарактеризувавши його як сукупність ресурсів, які в процесі виробництва перетворюються на фактори виробництва. Такий підхід до концепції виробничого потенціалу є ресурсним. Він отримав досить широке розповсюдження серед дослідників [3].

Більшість науковців ототожнюють поняття виробничого та економічного потенціалу, вважаючи, що виробничий потенціал є сукупністю ресурсів, що забезпечують виробничу діяльність підприємства, включаючи стадію науково-дослідних робіт, закінчуючи реалізацією продукції кінцевому споживачу.

На нашу думку, такий суто ресурсорієнтований підхід до трактування поняття виробничого потенціалу є неповним. Відповідно, було проведено більш детальний аналіз численних підходів науковців до трактування досліджуваного поняття з наступною їх систематизацією (табл. 1).

Таблиця 1 - Підходи науковців до трактування поняття виробничого потенціалу підприємства

Підхід	Автор	Зміст поняття виробничого потенціалу
1	2	3
Ресурсний	Мігай Н.Б. [4]	складна система можливостей підприємства, що виражається у сукупності виробничих ресурсів (технічних, технологічних, трудових, інформаційних, організаційних), які забезпечують ефективне здійснення виробничого процесу
	Кондратюк О.І. [5]	формується основними виробничими фондами, до яких входять будівлі, споруди, трубопроводи, машини, устаткування тощо
	Анчишкін О. І. [3]	набір ресурсів, які в процесі виробництва приймають форму факторів виробництва
Цільовий	А.Е. Воронкова, В.П. Пономарев і Г.І. Дібніс [6]	здатність окремого підприємства виконувати необхідний об'єм робіт, випускати продукцію для реалізації своєї місії і цілей, які визначені її статутом
	Петрович Й.М. [7]	сукупність виробничих (матеріальних і трудових) ресурсів фірми, які можуть бути використані для реалізації цілей виробничого підприємства
Функціональний	Іщук С. [8]	складна, організована, динамічна система, яка формується з множини елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості і в терміни, визначені ринком
Результативний	Перерва П.Г., Побережна Н.М. [9]	розкриває сутність внутрішнього середовища та впливає на зовнішнє середовище. Результати його використання доцільно розглядати з позицій внутрішньої та зовнішньої ефективності економічних ресурсів за відповідними показниками
	Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О. І. [10]	наявні і приховані можливості підприємства щодо залучення і використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції
Діяльнісний	Соломянова-Кирильчук К.О. [11]	сукупність наявних у підприємства ресурсних, технічних і технологічних характеристик, що забезпечують виробництво якісної продукції, безпеку кадрів і досягнення стратегічних цілей

За результатами аналізу можна виокремити існуючі в економічній науці основні напрямки

тлумачення виробничого потенціалу підприємства [4-11]:

- ресурсний (як сукупність виробничих ресурсів, що характеризує їх як сумарну величину фізичних і вартісних окремих його складових);
- цільовий (як здатність досягати поставлених цілей діяльності, виробничої зокрема);
- функціональний (як можливості виконувати певні функції (виготовлення матеріальних благ, здійснення виробничої діяльності тощо);
- результативний (як отриманий результат від виробничо-господарської діяльності за відповідних умов);
- діяльнісний (як сукупність взаємовідносин між різними суб'єктами господарювання в процесі створення матеріальних благ і послуг).

На нашу думку, на практиці при трактуванні поняття виробничого потенціалу доцільно орієнтувались на результативний підхід, оскільки саме дане розуміння об'єднує у взаємозв'язку ресурси, можливості та компетенції підприємства для досягнення цілей. На нашу думку, даний підхід є найбільш повним.

Загальний потенціал підприємства, виробничий зокрема, можна охарактеризувати за основними рисами [2; 12]:

1. Потенціал підприємства визначається не стільки наявністю ресурсів, скільки можливостями (реалізованими та нереалізованими) та компетенціями персоналу щодо ефективного їх використання.

2. Потенціал підприємства залежить від внутрішніх (структурні елементи) та зовнішніх (середовище господарювання) факторів.

3. Можливості реалізуються за умов наявності інформації, певного набору компетенцій персоналу та ресурсів (резервів залучених та незалучених), нагромаджених підприємством в результаті його функціонування та розвитку.

4. Взаємодіючи між собою, структурні елементи потенціалу підприємства досягають ефекту синергії, що проявляється в підвищенні ефективності діяльності в результаті поєднання окремих частин.

Сам потенціал, виробничий зокрема, без належного управління ним, не формує передумови для покращення фінансової стійкості, рівня прибутковості, платоспроможності, конкурентоспроможності, фінансового стану підприємства в цілому тощо. Саме побудована система управління дозволяє формувати та ефективно використовувати потенціал підприємства.

Висновки

Виробничий потенціал є важливою складовою загального потенціалу промислового підприємства, забезпечуючи стабільність розвитку підприємства та його конкурентоспроможність.

Виробничий процес є основою діяльності промислових підприємств, що вказує на пріоритетність формування та розвитку виробничого потенціалу з урахуванням вимог ринку для отримання стійких конкурентних переваг на ринку в довгостроковій перспективі.

Тлумачення науковцями сутності показника виробничого потенціалу підприємства й досі залишається дискусійним. Відповідно до напрямків інноваційного розвитку важливого значення набуває розуміння виробничого потенціалу підприємства з позицій результативного виконання виробничих операцій з максимально ефективним використання технологічних можливостей.

В умовах невизначеності необхідно постійно аналізувати ефективність формування та використання виробничого потенціалу підприємства з відповідним його відновленням та нарощуванням в перспективі, враховуючи особливості продукції та структури суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства : формування та використання: підручник / Н.В.Касьянова, Д. В. Солоха, В.В. Морева, О.В. Белякова, О.Б. Балакай. – Донецьк : Вид-во Цифрова типографія, 2012. – 257 с.
2. Причепя І. В. Оцінювання в управлінні інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств : автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Ірина Валеріївна Причепя. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 20 с.
3. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста экономики / Анчишкин А.И. – М. : Экономика, 2006. – 98с.
4. Мігай Н.Б. Управління виробничим потенціалом машинобудівних підприємств в умовах макроекономічної нестабільності / Мігай Н.Б. - Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №7(97). - С.121-128.
5. Кондратюк О. І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку / О. І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 91–98.

6. Воронкова А. Е. Підтримка конкурентоспроможного потенціалу підприємства / А. Е. Воронкова, В. П. Пономарьов, Г. І. Дібніс. – К. : Техніка, 2000. – 152 с. 4.
7. Економіка виробничого підприємництва / Й.М. Петрович, І.О. Будішева, І.Г. Устінова та ін., за ред. Й. М. Петровича. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2002. – 405 с.
8. Ішук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств [Текст] / С. Ішук // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 48–56.
9. Перерва П. Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства / П. Г. Перерва, Н. М. Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 191–198.
10. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.
11. Соломянова-Кирильчук К.О. Санаційний потенціал, як ключова категорія кризового менеджменту / Соломянова-Кирильчук К. О. // Економіка, фінанси, право : Інформаційно-аналітичний журнал. - 2008. - № 6.-С. 28-31.
12. Причепя І. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення потенціалу підприємства / В. О. Козловський, І. В. Причепя // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2007. – № 3. – С. 28–33.

Причепя Ірина Валеріївна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: prychepera.iryuna@gmail.com.

Майборода Тетяна Валеріївна – студентка групи МПОУ-19м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, fm.3mo15.maiboroda@gmail.com.

Prychepera Iryna V. – Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of Business Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Tetiana V. Maiboroda - student of the МПОУ-19m group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, fm.3mo15.maiboroda@gmail.com.